



Morija petih deklet

1 del

Opisali bomo partizanske umore petih mladih deklet iz različnih krajev širšega celjskega območja: Karoline Urbanček iz Št. Ilja pri Dramljah, Anice Mejavšek iz Kostrivnice pri Rogaški Slatini, Olge Kukovič iz Planine pri Sevnici, Rozike Verk iz Kačjega dola pri Rogaški Slatini in Angele Meh iz Slatin pri Šmartnem ob Paki.

Komunistično revolucionarno nasilje v obdobju okupacije na Štajerskem je v primerjavi z drugimi slovenskimi pokrajinami še dokaj slabo raziskano. Predvsem je to posledica dejstva, da je pozornost zgodovinarjev in drugih raziskovalcev teh medvojnih dogajanj še vedno obrnjena predvsem k območju takrat-

ne Ljubljanske pokrajine (Ljubljana, Dolenjska z Belo krajino, Notranjska), kjer je to nasilje že med vojno doseglo nezasišane razsežnosti. Pri večini njih še vedno velja prepričanje, da se na Štajerskem med vojno kaj takega ni dogajalo in da je komunistični teror tu nastopil šele po končani vojni maja 1945. Vendar se čedalje bolj kaže, da Štajerska v tem tragičnem medvojnem dogajanju med slovenskimi pokrajinami ni bila nikakršna izjema, le da je tu komunistično revolucionarno nasilje postalo bolj množično šele leta 1944, ko se je partizansko gibanje s prihodom XIV. divizije okrepilo. Širše celjsko območje pri tem ni bilo nobena izjema. Žrtve tega nasilja so bili ne glede na starost tako moški kot ženske in celo otroci.

Čisti zločini

V tem prispevku se bom omejil na prikaz tragičnih usod petih mladih deklet iz raznih krajev širšega

celjskega območja: Karoline Urbanček iz Št. Ilja pri Dramljah, Anice Mejavšek iz Kostrivnice pri Rogaški Slatini, Olge Kukovič iz Planine pri Sevnici, Rozike Verk iz Kačjega dola pri Rogaški Slatini in Angele Meh iz Slatin pri Šmartnem ob Paki. Opis njihovih tragičnih usod sem izbral ne samo zato, ker je šlo za mlada dekleta, od katerih sta bili dve še otroka, ampak tudi zato, ker lahko zanje z vso gotovostjo trdimo, da niso ničesar zakrivila. Spričo tega so njihove usmrtitve predstavljale navaden umor in čisti zločin, za katerega ni nobenega opravičila; to še toliko bolj, ker so jih usmrtili mimo sodišča, brez vsakega sodnega postopka. V tistem času, ko so partizani nad njimi storili zločin, sta namreč za celjsko območje že obstajali dve stalni območni partizanski sodišči (Vojaško sodišče IV. operativne cone, senat pri komandi Zgornjesavinjskega področ-

ja, in Vojaško sodišče IV. operativne cone, senat pri komandi Kozjanskega vojnega področja), ki sta po partizanskih predpisih bili edini pristojni za sojenje civilistom.

Umor 13-letnega dekleta

Umor Karoline Urbanček iz Št. Ilja pri Dramljah je vsekakor predstavljal enega največjih partizanskih zločinov na Celjskem, saj je bila deklica takrat, ko so jo umorili, stara komaj 13 let. Partizani so pozno jeseni 1944 umorili kar tri člane družine Urbanček. Najprej so 13. novembra 1944 umorili Jožeta Urbančka, mesec dni kasneje pa še njegovo ženo Heleno in hčer Karolino. Iz ohranjene dokumentacije o tem zločinu, ki pa je nastala šele po vojni, vzroka za njihovo usmrtitev ne zvemo, saj je v njej navedeno samo to, da so bili "likvidirani" kot zločinci in "narodni sovražniki". Po navedbah neke nekdanje partizanske aktivistke je Karolino Ur-

banček in njeno mater Heleno 12. decembra 1944 zajela partizanska patrulja na poti v Sv. Jurij pri Celju (sedanji Šentjur), ko naj bi šli prijaviti partizane. Pri Heleni Urbanček naj bi bili namreč našli pismo s podatki o partizanih, ki naj bi ga izročila nemškemu oblastem v Sv. Juriju. Koliko te navedbe držijo, ni mogoče preveriti, ker o tem nimamo nobenih pisnih virov. Pa tudi če bi to držalo, za usmrnitev njene hčere Karoline, ki je bila, kot sem že navedel, stara komaj 13 let, ni nobenega opravičila. Domnevamo lahko, da so jo umorili, ker so se je hoteli znebiti kot priče, ki bi, če bi ostala živa, edina vedela, kaj so storili z njeno materjo. Z njeno usmrtnitvijo pa so vse sledi za svojim zločinom hoteli zabrisati. Vendar je po vojni revolucionarna oblast sama nehote poskrbela za pisni dokaz o tem partizanskem zločinu.

Okrajno sodišče v Celju je namreč 25. januarja 1946 na podlagi 28. člena zakona o zaplembi imovine izdalo odločbo o zaplembi premoženja Jožeta, Helene in Karoline Urbanček, v kateri je kot obrazložitev za zaplembo navedlo, da so bili navedeni "v teku vojne kot vojni zločinci in narodni sovražniki ustreljeni". To, da je tudi sodišče komaj trinajstletno Karolino preprosto razglasilo za zločinko in "narodno sovražnico" in s tem tudi opravičevalo njeno usmrnitev, samo kaže, kakšno je bilo tedanje sodstvo v Sloveniji.

Anica Mejavšek

Partizanski zločin, katerega žrtev



je bilo mlado dekle Anica Mejavšek, se je zgodil v bližini Sloma pri Ponikvi. Naključje je nanoslo, da je bila Anica Mejavšek odpeljana v smrt prav iz iste hiše, v kateri se je pred nekaj več kot sto štiridesetimi leti rodil Anton Martin Slomšek. Kraji, ki so dali tega velikega Slovenca, so med drugo svetovno vojno žal dali tudi ljudi, ki so stopili na pot zločinstva. Tragedija komaj dobrih dvajset let stare Anice Mejavšek, doma iz Kostivnice pri Rogški Slatini, se je začela, ko je jeseni 1944 prišla služiti kmetu Francu Senici na Zgornjih Selcah pri Ponikvi. Njen gospodar je bil dezertir iz nemške vojske in se je skupaj z nekaterimi partizani – terenci in aktivisti udeleževal nočnih poho-

dov, ko so nad tamkajšnjim prebivalstvom izvajali nasilje: od ropov premoženja, pretepanja, posilstev pa vse do umorov. Za vse to je vedela tudi Anica, kar je bilo zanjo usodno.

Ko so jo jeseni 1944 nemške oblasti poslale na t. i. Arbeitsdienst na posestvo Slom (na nekdanjo Slomskovo domačijo), so jo člani te zločinske združbe sklenili umoriti, da jih ne bi prijavila nemškemu oblastem. Neke noči januarja 1945 so jo na Slomu prijeli, jo odpeljali v gozd in umorili. Po navedbah pisnega vira se je to zgodilo 14. januarja 1945, usmrtili pa naj bi jo bili s strelom v glavo. Njeno truplo so potisnili v lisičji rov, kjer ga je 18. februarja 1945 po naključju odkril kmet Anton Golež, po domače Modričev Tonč, iz Jerebinjeka (sedaj Ponkvič), ki je bil lovec in je takrat zalezoval lisice. Ko se je ustavil ob nekem lisičjem rovu, je opazil, da iz njega moli človeška roka. Tako je bil ta zločin odkrit, Aničine posmrtne ostanke pa so prenesli na pokopališče na Ponikvi, kjer počivajo še danes.

Žrtev so posiljevali

Tragedija Anice Mejavšek pa je bila dejansko še mnogo hujša, kot jo je mogoče razbrati iz pisnega vira. Kot so mi pred skoraj desetimi leti pripovedovali nekateri starejši prebivalci tamkajšnjih krajev, ki so se tega zločina še živo spominjali, Anice

Mejavšek morilci niso umorili s strelnim orožjem, kot to navaja pisni vir, ampak s krampom ali nekim drugim orodjem. Preden so jo umorili, so jo imeli več dni zaprt v Seničevem mlinu na Zgornjih Selcah in jo posiljevali. Ena izmed prič, ki je vse to počel z nesrečnim dekletom videla in slišala, je bila zdaj že pokojna Julijana Lah (po domače Rebiratova), ki je živela v neposredni bližini omenjenega mлина. Ta mi je povedala, da je neke januarske noči leta 1945, ko je v svinjaku bedela pri svinji, ki je pričakovala naraščaj, iz mlina, v katerem je bila zaprta Anica, nenadoma zaslišala njen tako presunljivi krik, da je od groze planila iz svinjaka in zbežala v hišo. Kmalu zatem je videla zločince, ko so šli proti gozdu in si na poti svetili s petrolejko. Po njenem mnenju so tisto noč dekle umorili in jo nato že mrtvo odnesli v gozd, kjer so jo, kot že rečeno, potisnili v lisičji rov.

Zaradi silnega ogorčenja tamkajšnjega prebivalstva nad zločini in ropi, ki so jih storili omenjeni partizani, so te po vojni postavili pred vojaško sodišče. To jih je marca 1947 sicer obsodilo na dokaj visoke zaporne kazni, vendar so bili vsi kot udeleženci NOB že naslednje leto na prostosti, ker jih je Prezidijski ljudske skupščine LRS pomilostil.

Konec prihodnjic
Dr. Milko Mikola



Seničev mlin na Zgornjih Selcah, kjer so partizani posiljevali in umorili Anico Mejavšek.